

<i>A tantárgy címe</i> Pragmatika	<i>A tantárgy kódja</i> BMNKM00600M	<i>Félév</i> 2021/2022. I.
<i>A tantárgy típusa</i> előadás	<i>Óraszám</i> heti 2	<i>Kreditek száma</i> 3

Okktató: Dr. Nemesi Attila László (PhD)
egyetemi docens
nemesi.attila@btk.ppke.hu

Kedd, 10.15–11.45, Dan. 205–206.
Internetes felület: Neptun Meet Street.

A tantárgy célja:

A hallgatók alapszakos (BA) tanulmányaik során már megismerkedhettek a klasszikus pragmatikaelméletekkel (beszédaktus-elmélet, Grice interakcióelmélete). Ez a kurzus bevezetést nyújt a kortárs pragmatikakutatás fő irányába, felrészítve, rendszerezve, kritikai értékelésnek alávetve és alaposan kibővítve a korábban elsajátított anyagot. Elhelyezi a pragmatikát a vele érintkező tudományágak (nyelvtan, szemantika, retorika, szemiotika stb.) viszonyrendszerében, majd bemutat számos elméleti keretet, a pragmatikai vizsgálódások középpontjában álló jelenséget és konkrét pragmatikai elemzést. A nyelvészeti és kommunikációs megközelítést egyformán érvényesítve minden fontosabb téma szóba kerül, amellyel a kortárs pragmatika foglalkozik. Áttekinjtük a pragmatikában használatos adatgyűjtési és -feldolgozási módszereket, belelapozunk a diszciplína vezető folyóirataiba, és kitérünk a magyar nyelvre vonatkozó, egyre gyarapodó eredményekre is.

A tantárgy leírása:

sorszám	Témakör	óraszám
1.	Bevezető előadás: a pragmatika kialakulása, körülhatárolása, főbb témái, irányzatai. Tankönyvek, folyóiratok, szervezeti keretek	2
2.	A beszédaktus-elmélet és kritikája	2
3.	A grice-i interakcióelmélet és kritikája	2
4.	Kognitív pragmatika: a relevanciaelmélet alapvonalai	2
5.	Az udvariasság/udvariatlanság megközelítései	2
6.	Történeti (szocio)pragmatika	2
7.	Nyelvtan és pragmatika: fonopragmatika, morfopragmatika, szintaktikai pragmatika	2
8.	Nézőpont és deixis	2
9.	Diskurzusjelölők	2
10.	Az alakzatok (figuratív nyelvhasználat) kérdése a pragmatikában	2
11.	Arculatmunka, énmegjelenítés, benyomáskeltés a társalgásban	2
12.	A humor mint pragmatikai jelenség	2

Az értékelés alapja: szóbeli vagy írásbeli vizsga az előadások és a kötelező olvasmányok anyagából. Maximálisan 3 hiányzás van megengedve a félév végi aláírás megszerzéséhez.

Kötelező olvasmányok:

1. Grice, H. Paul (1975/2011): Társalgás és logika. In: uő: *Tanulmányok a szavak életéről*. Bp., Gondolat, 27–42.
2. Nemesi Attila László (2019): Az irónia lényegi jegyének keresése az elméleti pragmatikában. *Magyar Nyelv* 115/2: 145–163. http://real.mtak.hu/102881/1/NemesiJA_MNy_19-2.pdf
3. Németh T. Enikő (2019): *Daddy 'apu', honey 'édesem', darling 'drágám'*. Nyelvi és kontextuális kulcsok a perspektívák és intenciók megmutatásához és megfejtéséhez a verbális kommunikációban. *Argumentum* 15: 290–303. http://epa.niif.hu/00700/00791/00016/pdf/EPA00791_argumentum_2019_15_290-303.pdf
4. Tátrai Szilárd (2004): A kontextus fogalmáról. *Magyar Nyelvőr* 128/4: 479–494. <http://www.c3.hu/~nyelvor/period/1284/128410.pdf>

Ajánlott olvasmányok:

- Austin, John L. (1962/1990): *Tetten ért szavak*. Bp., Akadémiai. [Első megjelenés: *How to do things with words*. Oxford, Oxford University Press.]
- Brown, Penelope – Stephen C. Levinson (1987): *Politeness: some universals in language usage*. Cambridge, Cambridge University Press.
- Dér Csilla Ilona (2009): Mik is a diskurzusjelölők? In: Keszler Borbála – Tátrai Szilárd (szerk.): *Diskurzus a grammatikában – grammatika a diskurzusban*. Bp., Tinta, 293–303.
- Dér Csilla Ilona 2020. *Diskurzusjelölők és társulásaik a magyar nyelvben*. Bp., L'Harmattan.
- Dömötör Adrienne (2008): *Az úgy mond-tól az úgymondig*. Egy diskurzusjelölő elem története az ómagyar kortól napjainkig. *Magyar Nyelvőr* 132/1: 37–52.
- Haader Lea (2004): Változások a történeti szintaxisban – pragmatikai háttérrel. *Magyar Nyelvőr* 128/4: 464–469.
- Horn, Laurence R. – Gregory Ward szerk. (2004): *The handbook of pragmatics*. Oxford, Blackwell.
- Kiefer Ferenc (1983): *Az előfeltevések elmélete*. Bp., Akadémiai.
- Kiefer Ferenc (1984): Szemantika vagy pragmatika? *Nyelvtudományi Közlemények* 86: 5–22.
- Kiefer Ferenc (2000): *Jelentéselmélet*. Bp., Corvina.
- Kiefer Ferenc (2003): Morfopragmatikai jelenségek a magyarban. In: Németh T. – Bibok 2003: 107–128.
- Komlósi Boglárka (2014): Most ironizálsz? Az irónia és az irónia kulcsingerei a különböző nyelvi szinteken. *Magyar Nyelvőr* 138/2: 226–244.
- Komlósi Boglárka (2015): Az ironikus hozzáállás: út a szemétkosártól Jane Austen felé. In: Bódog Alexa – Csatár Péter – Németh T. Enikő – Vecsey Zoltán (szerk.): *Használat és hatás: újabb eredmények a magyarországi pragmatikai kutatásokban*. Bp., Loisir, 157–185.
- Kugler Nóra 2015. *Megfigyelés és következtetés a nyelvi tevékenységben*. Bp., Tinta.
- Leech, Geoffrey N. (1983): *Principles of pragmatics*. London, Longman.
- Leech, Geoffrey (2014): *The pragmatics of politeness*. Oxford, Oxford University Press.
- Levinson, Stephen C. (1983): *Pragmatics*. Cambridge, Cambridge University Press.
- Levinson, Stephen C. (2000): *Presumptive meanings: the theory of generalized conversational implicature*. Cambridge (MA), MIT Press.
- Nagy Katalin (2005): A pragmatika státusáról. *Magyar Nyelv* 101/4: 436–448.
- Nemesi Attila László (2009): *Az alakzatok kérdése a pragmatikában*. Bp., Loisir.
- Nemesi Attila László (2012): Implikátúra és arculatmunka televíziós beszélgetőműsorokban. *Beszédkutatás* 2012: 168–185.
- Nemesi Attila László (2015a): Melyik pragmatikaelméletnek van a legjobb „humorérzéke”? In: Bódog Alexa – Csatár Péter – Németh T. Enikő – Vecsey Zoltán (szerk.): *Használat és hatás*. Bp., Loisir, 123–156.
- Nemesi Attila László (2015b): Vele, nélküle vagy ellene? A kortárs pragmatika és a klasszikus retorika viszonyáról a nyelvhasználat leírásában. *Magyar Nyelv* 111/3: 300–310.
- Nemesi Attila László (2011/2016): *Nyelv, nyelvhasználat, kommunikáció. Hét tanulmány*. Bp., Loisir.

- Nemesi Attila László (2016): Beszédaktusviccek. In: Boda-Ujlaky Judit – Barta Zsuzsanna – T. Litovkina Anna – Barta Péter (szerk.): *A humor nagytón keresztül*. Bp., Tinta, 148–162.
- Nemesi Attila László (2019): Releváns-e a humor a relevanciaelméletben? *Jelentés és Nyelvhasználat* 6: 1–31. <http://www.jeny.szte.hu/JENY-2019-NemesiAL>
- Németh T. Enikő (2000): Implicit argumentumok a magyarban: előfordulásuk módjai és azonosításuk lehetőségei. In: Kenesei István (szerk.): *Igei vonzatszerkezetek a magyarban*. Bp., Osiris, 197–252.
- Németh T. Enikő (2003): A kommunikatív nyelvhasználat elvei. In: Németh T. – Bibok 2003: 221–254.
- Németh T. Enikő (2006): Pragmatika. In: Kiefer Ferenc (szerk.): *Magyar nyelv*. Bp., Akadémiai, 222–261.
- Németh T. Enikő – Bibok Károly szerk. (2003): *Általános nyelvészeti tanulmányok XX. Tanulmányok a pragmatika köréből*. Bp., Akadémiai.
- Németh T. Enikő – Tátrai Szilárd szerk. (2013): Pragmatikai kutatások Magyarországon. (A *Magyar Nyelv* c. folyóirat 109/2. száma: http://www.c3.hu/~magyarnyelv/13-2/tartalom_132.htm)
- Reboul, Anne – Jacques Moeschler (1998/2000): *A társalgás cselei*. Bp., Osiris.
- Sárosi Zsófia (2003): Történeti szociopragmatika – magyar nyelvtörténet más megközelítésben. *Magyar Nyelv* 99: 434–447.
- Sárosi Zsófia (2015): Pragmatika, szociopragmatika, udvariasságkutatás a magyar nyelvtörténetben. *Magyar Nyelv* 111/2: 129–146.
- Searle, John R. (1969/2009): *Beszédaktusok*. Bp., Gondolat.
- Searle, John R. (1979): *Expression and meaning: studies in the theory of speech acts*. Cambridge, Cambridge University Press.
- Sperber, Dan – Deirdre Wilson (1986/1995): *Relevance: communication and cognition*. Oxford, Blackwell.
- Suszczyńska, Małgorzata (2003): A jóvátevés beszédaktusai a magyarban. In: Németh T. – Bibok 2003: 255–294.
- Szili Katalin (2003): Elnézést, bocsánat, bocs... (A bocsánatkérés pragmatikája a magyar nyelvben). *Magyar Nyelvőr* 127/3: 292–307.
- Szili Katalin (2004): *Tetté vált szavak. A beszédaktusok elmélete és gyakorlata*. Bp., Tinta.
- Szili Katalin (2007): Az udvariasság pragmatikája. *Magyar Nyelvőr* 131/1: 1–17.
- Tátrai Szilárd (2011): *Bevezetés a pragmatikába. Funkcionális kognitív megközelítés*. Bp., Tinta.
- Tátrai Szilárd (2017): Pragmatika. In: Tolcsvai Nagy Gábor (szerk.): *Nyelvtan*. Bp., Osiris, 897–1058.
- Terestyéni Tamás (1981): *Konvencionális jelentés – kommunikációs jelentés. Adalékok a kommunikáció pragmatikai aspektusának vizsgálatához*. Bp., Tömegkommunikációs Kutatóközpont.
- Tóth Loretta (2013): Hogyan szórakoztat az udvariatlanság? Az offenzív viselkedés megjelenése a Magyar Televízió kvízműsoraiban. *Médiakutató* 14/1: 7–17.
- Thomas, Jenny (1995): *Meaning in interaction: an introduction to pragmatics*. London, Longman.
- Verschueren, Jef (1999): *Understanding pragmatics*. London, Arnold.
- Wilson, Deirdre – Dan Sperber (1992/2006): A verbális iróniáról. *Helikon* 52: 351–372.
- Zvolenszky Zsófia (2006): Grice metaforaelméletének védelmében. *Világosság* XLVII/8–9–10: 9–19.